

БАР'ЄРИ В СИСТЕМІ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНА-ЄС: АНАЛІЗ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ

©2021 ЧЕБОТАРЬОВ В. А., ЦЕХАНОВИЧ В. Б.

УДК 330.341.1:332.1+339.92)

JEL Classification: R10; R13

Чеботарьов В. А., Цеханович В. Б.

Бар'єри в системі транскордонного співробітництва Україна-ЄС: аналіз та рекомендації

У контексті сучасних геополітичних процесів розвиток транскордонного співробітництва (ТКС) є надзвичайно актуальним. Процес входження України у європейський інтеграційний простір і визнання її європейськими партнерами потребує координації зусиль з розвитку співпраці з країнами – членами ЄС і в першу чергу – сусідами України. З метою використання потенціалу євро регіонів у межах ТКС виникає необхідність розкриття сутності співробітництва між прикордонними регіонами України та країн – членів ЄС у процесі формування та розвитку спільних євро регіонів. Постала необхідність виявлення різних бар'єрів активізації ТКС. Однак одним із загальних елементів прикордонних регіонів Україна-ЄС є той факт, що транскордонне співробітництво має давню традицію у старих державах – членах ЄС, і воно швидко набуває значення для нових прикордонних регіонів. Це має нові виклики та конкретні передумови в кожному конкретному випадку, що призводять до розробки конкретних рішень цих питань. Транскордонне співробітництво є важливим інструментом розвитку прикордонних територій, формування на них центрів зростання через переваги територіального поділу і кооперації, а також важливою складовою євроінтеграційного процесу. На цьому наголошено в Угоді про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та ЄС, Європейським співтовариством з атомної енергії та їхніми державами-членами, з іншої сторони. Водночас роль та ефективність євро регіонального співробітництва в українському прикордонні є значно меншою, ніж у країнах – членах ЄС, що передусім пов'язано з низкою причин інституційного, економіко-організаційного та фінансового характеру. Активізація транскордонного та євро регіонального співробітництва є шляхом виявлення та подолання стримуючих факторів, що розширяють можливості для розвитку прикордонних регіонів України.

Ключові слова: транскордонне співробітництво, євро регіони, бар'єри, фактори розвитку.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2021-1-58-63>

Табл.: 1. **Бібл.:** 9.

Чеботарьов Вячеслав Анатолійович – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економіки, маркетингу та підприємництва, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка (пл. Гоголя, 1, Старобільськ, 91011, Україна)

E-mail: vena.lnu@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1131-9116>

Цеханович Виктор Борисович – аспірант кафедри економіки, маркетингу та підприємництва, Луганський національний університет імені Тараса Шевченка (пл. Гоголя, 1, Старобільськ, 91011, Україна)

E-mail: victor134@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7199-8558>

UDC 330.341.1:332.1+339.92

JEL Classification: R10; R13

Chebotarov V. A., Thekhanivych V. B. Barriers in the EU-Ukraine cross-border cooperation system: analysis and recommendations

The development of cross-border cooperation (CBC) becomes extremely important due to modern geopolitical processes. Ukraine's entering the European integration space and its recognition by European partners requires coordination of efforts to develop cooperation with the EU member states and Ukraine's neighbors, above all. In order to use the potential of Euroregions within the CBC, it is necessary to reveal the essence of cooperation between the border regions of Ukraine and EU member states while creating and developing common Euroregions. It has become necessary to identify various hindrances to the CBC activation. In general, cross-border cooperation has a rich tradition in the old EU member states and is rapidly gaining importance for the new border regions, as well. This process brings new challenges and specific preconditions in each case, thus causing the development of specific solutions to the arising problems. Cross-border cooperation is an important instrument to develop border areas, and to form growth centers there due to the benefits of territorial division and cooperation; it is also an important component of the European integration process. This fact is emphasized in the Association Agreement between Ukraine, of the one part, and the EU, the European Atomic Energy Community and their Member States, of the other part. At the same time, due to a number of institutional, economic, organizational and financial reasons, the role and efficiency of Euroregional cooperation in the Ukrainian border regions is much less significant than those in the EU member states. The intensification of cross-border and Euroregional cooperation is a way of identifying and overcoming various development constraining factors, and thus will help to expand opportunities for the development of Ukraine's border regions.

Keywords: cross-border cooperation, development factors, Euroregions, hindrances.

Tabl.: 1. **Bibl.:** 9.

Chebotarov Viacheslav A. – Doctor of Sciences (Economics), Professor, Head of the Department of Economics, Marketing and Entrepreneurship, Luhansk Taras Shevchenko National University (1 Hoholia Square, Starobilsk, 91011, Ukraine)

E-mail: vena.lnu@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-1131-9116>

Thekhanivych Viktor B. – Postgraduate Student of the Department of Economics, Marketing and Entrepreneurship, Luhansk Taras Shevchenko National University (1 Hoholia Square, Starobilsk, 91011, Ukraine)

E-mail: victor134@ukr.net

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7199-8558>

Вступ. Територіальні партнерства, в тому числі співпраця у євро регіонах, – це союзи, які змінюють функціонування не тільки співпрацюючих організацій, а і їх оточення, а також регіону в якому вони діють. Більш того, в конкретному типі співпраці цілі співпрацюючих організацій мають бути частиною широко зрозумілих цілей транскордонного співробітництва (ТКС), яке має вирішальний вплив на формування соціально-економічної згуртованості суспільства.

Крім цього, євро регіони характеризуються досить специфічною структурною ситуацією: природні та соціально-економічні явища, такі як транспорт, ринок праці, надання послуг, індивідуальне споживання, міграція, злочинність, забруднення навколишнього середовища, пасажирські перевезення, дозвілля, мають, як правило, прикордонний вимір, який безпосередньо зачіпає і зв'язує дві або більше сусідніх держав у євро регіоні. Ці негативні або позитивні побічні ефекти структурних або повсякденних політичних проблем вимагають тісної транскордонної співпраці між тими суб'єктами, які компетентні та відповідальні за вирішення проблем в інституційному контексті відповідної сусідньої держави.

Євро регіон діє відповідно до інтересів району, в якому він розташований. У цьому процесі, як правило, відбуваються порушення, які викликані виникненням численних бар'єрів різного походження. Вони контрастують з певними цілями ТКС, і ключові зацікавлені сторони ТКС відіграють важливу роль у подоланні, принаймні, деяких з цих бар'єрів.

Аналіз публікацій з досліджуваної проблематики. Дослідження науковців визначають, що в євро регіонах, які знаходяться на кордонах України з ЄС, виявляються подібні «зовнішні» бар'єри розвитку транскордонного співробітництва, характерні для периферійних регіонів, віддалених від національних і регіональних центрів прийняття рішень.

Передусім це стосується наукових праць П. Беленького, В. Борщевського, В. Гоблика, В. Засадо, Є. Матвеева, Н. Мікули, І. Тимечко та інших дослідників.

Наприклад, у працях Н. Мікули наголошується на низькому рівні впливу євро регіонів на процеси активізації ТКС та соціально-економічного розвитку прикордонних регіонів України порівняно з суміжними територіями Польщі. На думку авторки, це, насамперед, зумовлене різними організаційними підходами до формування євро регіональних структур [3].

В. Борщевський акцентує увагу на тому, що євро регіони, створені за участю прикордонних з ЄС областей України, не виконують ролі «дифузної зони», покликані нівелювати бар'єрну функцію кордону шляхом активізації транскордонного співробітництва між прикордонними територіями України та сусідніх країн – членів ЄС. Натомість ці євро регіони лише формально окреслюють зацікавленість

владних інституцій у збереженні двосторонніх контактів між прикордонними територіями [1, с. 264].

В. Гоблик та Я. Дем'ян пояснюють низьку ефективність євро регіонів, до складу яких входять прикордонні території України, наявністю інституційних пасток «євро регіональної віртуальності» та «євро регіональної дисфункціональності». Зокрема, вони стверджують, що згадані євро регіони лише імітують прагнення поширювати у прикордонних регіонах України інституційно-правові стандарти ЄС, а також використовують свій інституційний статус насамперед заради отримання доступу до джерел фінансової підтримки з боку ЄС [2, с. 127].

Із зарубіжних авторів, які займаються цією проблематикою, можна виділити таких: Дж. Куровська-Пуж (Польща), Йоахім Бек (Німеччина).

Водночас звертає на себе увагу приділення недостатньої уваги проблемам інституціоналізації транскордонних конвергентних процесів між Україною та ЄС поза межами євро регіональних структур, особливо у контексті постановки нових викликів європейської інтеграції.

Виділення невіршених раніше частин загальної проблеми. Необхідно зазначити, що у науковій літературі недостатньо уваги приділяється проблемам пошуку резервів активізації зовнішньоекономічної діяльності у євро регіонах, в тому числі через механізм інституційно-правового забезпечення, виявленню негативного впливу інституційно-правових бар'єрів у ТКС між Україною та ЄС.

Проблеми щодо бар'єрів, які обмежують процес ТКС у євро регіонах, виявляються та аналізуються з посиланням на стратегічні цілі, включені в стратегії євро регіонів та реалізовані ключовими учасниками процесу ТКС. Це – регіональні та місцеві органи влади, неурядові організації та підприємці.

Метою цієї статті є визначення шляхів обмеження ключових бар'єрів транскордонного співробітництва, що перешкоджають досягненню цілей євро регіонів.

Результати дослідження. На сучасному етапі європейської інтеграції України важливо сформувати інституційні умови для розвитку національної економіки відповідно до принципів і стандартів ЄС. У сфері транскордонного та євро регіонального співробітництва це означає запровадження низки правових та інституційних важелів, спрямованих на децентралізацію влади та підвищення спроможності органів місцевого самоврядування в різних територіальних громадах та інститутах громадянського суспільства.

ТКС відіграє важливу й актуальну роль у процесі інтеграції європейських територій і полягає у створенні мережі зв'язків, що сприяють розвитку соціально-економічного співробітництва і поступаються місцем усуненню культурних і соціальних бар'єрів у місцевих спільнотах на прикордонних територіях. Особливим компонентом ТКС є створення євро регіонів. Створення євро регіонів полягає

у реалізації місцевими спільнотами спільних інтересів через кордони, а також у розумінні необхідності вирішення проблем в інституціоналізованому вимірі.

Підтвердженням цього є, зокрема, досвід діяльності чотирьох єврорегіонів, що діють нині на західному та південно-західному кордонах України – «Карпати», «Буг», «Нижній Дунай» і «Верхній Прут». Будучи однією з вищих організаційних, юридично закріплених і перспективних форм ТКС, суміжних самоврядних територіальних спільнот і місцевих органів державної влади прикордонних територій України та сусідніх з нею держав, вони за умов обмеженого фінансування, відсутності «повноцінної інституційної форми» діяльності та механізмів формування «спільних» бюджетів досягли лише епізодичних успіхів, перш за все в культурній сфері, і «демонструють на сьогодні невідповідність реалій раніше визначеним цілям та завданням»[4].

Метою єврорегіону є реалізація ТКС, що трактується як спільно вживані заходи щодо зміцнення і розвитку добросусідських відносин між територіальними громадами або органами влади двох або більше договірних сторін, а також укладення угод і домовленостей, необхідних для прийняття реалізації таких планів. Ефективність ТКС у єврорегіонах обумовлена великою кількістю сприятливих і несприятливих факторів. На масштаби та динаміку ТКС в основному впливають культурні, соціальні й економічні бар'єри, які можуть тією чи іншою мірою стосуватися партнерів. Більш того, на нього впливає процес співпраці або галузь співпраці. Бар'єри можуть бути класифіковані по-різному, в тому числі щодо: обмежень, типу, площі, характеру впливу. Інша бар'єрна класифікація виділяє такі негативні групи факторів: економічні, географічні, інституційні, політичні та міжнародні, соціокультурні та мовні [5].

Відповідно до Європейської хартії прикордонних і транскордонних регіонів активне ТКС має базуватися, зокрема, на усуненні перешкод транскордонних потоків факторів виробництва, а також умовах навколишнього середовища. Проаналізувавши різні фактори, що негативно впливають на ТКС у єврорегіонах, їх можна розділити на дві групи:

- «внутрішні» бар'єри, що виникають у результаті конкретних і індивідуальних обставин ТКС, пов'язані з процесами у єврорегіонах, а також з партнерами ТКС. Ці обставини включають у себе спосіб комунікації між партнерами у єврорегіоні, наявність ресурсів і потенціалів для розвитку, знання умов ТКС і взяття з цього потенційних вигід;
- «зовнішні бар'єри», які, як правило, не залежать від єврорегіонів і партнерів ТКС та відносяться до транскордонного середовища (наприклад, правові норми, правила функціонування адміністрації, економічна і соціальна ситуація, напрямки розвитку політики згуртування ЄС, наявність європейських фондів для потреб розвитку ТКС).

Оцінка можливості досягнення цілей ТКС у єврорегіонах має бути пов'язана з аналізом всіх бар'єрів, що перешкоджають співпраці. Однак на рівні єврорегіонів можна вплинути насамперед на усунення «внутрішніх» бар'єрів».

На жаль, «зовнішні» бар'єри неможливо ефективно усунути за короткий проміжок часу. Тому в контексті ефективності транскордонного співробітництва в короткі терміни їх слід розглядати як постійні.

Очевидно, що на розвиток ТКС впливають як внутрішні, так і зовнішні бар'єри. Проте вплив різноманітний з точки зору типів бар'єрів та їх інтенсивності. Однак можна сказати, що «внутрішні» бар'єри мають найбільший вплив на реалізацію соціальних завдань, що домінують в угодах про співпрацю у єврорегіоні. Найбільш вразливими є органи самоврядування та неурядові організації. Економічні завдання в основному виконують підприємці. Таким чином, отримані результати підкреслюють, що ці фактори справляють на них значний вплив. Що стосується екологічних завдань, то всі бар'єри зачіпають кожну цільову групу майже однаковою мірою. Загалом серед «внутрішніх» бар'єрів найбільшого впливу розглядаються такі: відсутність знань про ТКС і його переваги; відмінності в інтересах окремих партнерів і відсутність потенціалу та ресурсів для розвитку єврорегіону. Ці фактори відіграють основоположну роль у розвитку ТКС і значною мірою визначають його ефективність.

«Зовнішні» бар'єри мають найбільший вплив на економічні й екологічні завдання. Ці бар'єри значною мірою базуються на надлобному регулюванні (закон, адміністрація, політичні та економічні інтереси та конкуренція) і меншою мірою впливають на соціальну сферу, де домінують місцеві види діяльності, такі як «люди для людей». До бар'єрів, що найбільш сильно стримують реалізацію стратегічних завдань, відносяться: відмінності в правових і адміністративних умовах (суспільство, економіка та навколишнє середовище); відсутність державних і приватних коштів для розвитку ТКС; відсутність політичної прихильності і різних інтересів регіонів і країн, а також відмінності в умовах охорони навколишнього середовища і природо-користування.

У разі «зовнішніх» бар'єрів важко говорити про їх реальне та ефективне усунення на місцевому рівні із залученням органів місцевого самоврядування, неурядових організацій або підприємців. Джерелом цих обмежень насправді є норми і фактори, що сприймаються в регіональному або національному масштабі. Вони зачіпають всіх партнерів із транскордонного співробітництва. Проте їх негативний індивідуальний вплив залежить від моделі співпраці, статусу партнерів, досвіду співпраці та масштабів співпраці. Ці умови суворо пов'язані з підготовкою партнерів до транскордонного співробітництва, що випливають із здатності долати «внутрішні» бар'єри співпраці [6] (табл. 1).

Екологічні проблеми залишаються найбільш вузькою сферою ТКС. Хоча забруднення навколишнього середовища не знає кордонів і є спільною проблемою сусідніх регіонів, відмінності в екологічному праві та екологічній політиці ефективно перешкоджають транскордонному співробітництву в цій галузі. З цією проблемою часто перетинаються різні інтереси підприємців, громадських організацій та органів місцевого самоврядування. Тому важко йти на компроміс, що дуже важливо в транскордонному співробітництві. Мінімізація цього екологічного бар'єра, а також питання про підвищення задіяності в транскор-

Ключові бар'єри ТКС у євро регіонах Україна – ЄС

Бар'єри		
соціально-економічні	політико-стратегічні	екологічні
1. Відсутність підприємництва 2. Поганий зв'язок і доступність пересування між містами 3. Слабка економіка 4. Різні системи соціального забезпечення, пенсій та податків	1. Відсутність політичної прихильності 2. Диспропорції в територіальному управлінні 3. Розрізнене планування 4. Бюрократичні бар'єри	1. Відмінності в стратегіях збереження та захисту 2. Прогалина в екологічній оцінці

Джерело: складено авторами

донне співробітництво на рівні регіонів і країн вимагають дій, що виходять за рамки можливостей основних суб'єктів цієї співпраці. У зв'язку з цим хороші умови для розвитку ТКС на місцевому рівні можуть бути стимульовані тільки шляхом обмеження «внутрішніх» бар'єрів та інвестування у зміцнення соціальних зв'язків, які є основою для розвитку ініціатив «знизу вгору».

ТКС, як і раніше, стикається та іноді навіть вступає в протиріччя з принципом територіального суверенітету держав, де знаходяться євро регіони. Навіть правові інструменти, спрямовані на краще структурування ТКС шляхом створення груп співпраці з належною правосуб'єктністю, що не допускають незалежного транснаціонального охоплення дій щодо бюджетних правил, соціального права, оподаткування, правового нагляду. Функціонування ТКС повністю залежить від внутрішнього законодавства держави, в якому кожна частина євро регіону в кінцевому підсумку вирішила зайняти своє законне місце. Навіть у тих євро регіонах, де ступінь співпраці добре розвинена, ТКС, як і раніше, являє собою транснаціональну політико-адміністративну підсистему, яка створена та складається з відповідних національних партнерів. Як інститути, так і процедури, програми та проекти ТКС залежать на практиці від рішень, які все ще часто приймаються поза більш тісним контекстом прямого двостороннього або багатостороннього співробітництва країн [7, с. 60–62].

Якщо інститути міжнародного впливу формують надійне інституційно-правове середовище для розвитку ТКС між євро регіонами України та ЄС, включаючи активізацію зовнішньоекономічних зв'язків, то внутрішні та зовнішні нормативно-правові інститути, що здійснюють вплив на розвиток зовнішньоекономічних зв'язків у євро регіонах між Україною та ЄС, не відзначаються стабільним позитивним впливом. Доводиться констатувати, що за низкою ознак спостерігається організаційна та ієрархічна невідповідність між дією цих інститутів, що призводить до виникнення інституційних бар'єрів, які блокують розвиток зовнішньоекономічних зв'язків у євро регіонах, сформованих за участю прикордонних територій України та адміністративно-територіальних одиниць сусідніх країн – членів ЄС. Насамперед це стосується деструктивного впливу інституційних вакуумів та інституційних пасток.

Існує набір прийомів економічної поведінки, що вкладаються у межі чинного законодавства, але суперечать

його змісту, знаходить свої численні вияви саме у транскордонній площині. Особливо, якщо йдеться про євро регіони між Україною та ЄС. Адже тут стикаються інституційно-правові рамки достатньо відмінних між собою соціально-економічних систем, що породжує цілу низку вищеписаних невідповідностей. Наприклад, намагання української влади забезпечити наповнюваність державного бюджету за допомогою посилення фіскального тиску на підприємців, зокрема, у прикордонних областях нашої держави (цілком легальним способом), спричиняє до втрати останніми значної частини свого інвестиційного потенціалу і, як наслідок, блокує активізацію інвестиційного співробітництва у євро регіонах, тобто суперечить змісту державної політики розвитку підприємництва та транскордонного співробітництва [2].

В Україні через брак нормативно-правової бази та інформаційного забезпечення слабо застосовуються такі інноваційні форми ТКС, як транскордонні кластери, транскордонні індустріальні парки та об'єднання євро регіонального співробітництва. Економічними передумовами ефективного використання таких форм ТКС на прикордонній території України з ЄС є: вигідне геополітичне розташування України на перетині євразійських транспортних і торговельних шляхів; наявність попиту, розвиток і впровадження нових технологій «з нуля»; наявність кваліфікованих трудових ресурсів і високий рівень безробіття в прикордонних регіонах; можливість залучення додаткових коштів ЄС для розбудови інфраструктури.

До стримуючих факторів розвитку інноваційних форм ТКС в Україні належать: відсутність інвестиційно-інноваційних, фінансових механізмів (цільове фінансування, пряма фінансова допомога, субвенції, субсидії тощо), нормативно-правового та інституціонального забезпечення формування і функціонування нових форм співробітництва, відсутність навиків партнерства та орієнтації вітчизняних підприємств на міжнародний ринок, низький рівень інформованості учасників, низька якість бізнес-клімату та ін. [8].

З моменту створення євро регіонів процес ТКС сповільнювався низкою факторів, таких як етнічні та політичні бар'єри, різні правові системи й адміністративна організація. Оскільки адміністративні структури, які беруть участь у ТКС, не володіють власною політичною і правовою владою, центральні органи влади домінують у процесах при-

йняття рішень. Тому будь-яка політична нестабільність на центральному рівні має значний вплив на регіональний рівень. Одним із наслідків політичної нестабільності на центральному рівні є те, що вона обумовлює значні затримки в процесі прийняття рішень на регіональному рівні України. Тому можна сказати, що політична нестабільність визначена як одна з найбільш важливих перешкод у рамках ТКС, а також нестабільності на центральному рівні, які рано чи пізно відобразяться на діяльності на регіональному рівні.

Відсутність знань про ТКС і його переваги в принципі стосуються неурядових організацій і здебільшого – підприємств. Найбільший доступ до знань про ТКС мають місцеві органи влади, які, як правило, формально його розвивають. Однак воно не має реального виміру в кожному конкретному випадку. Щоб звести до мінімуму вплив цього бар'єра на ТКС, важливо просвіщати інші цільові групи через євро регіони та місцеві органи влади. Це може бути зроблено шляхом підвищення обізнаності про умови здійснення ТКС, моделі його розвитку та вигоди, які органи влади можуть отримати з цієї співпраці в аспекті своєї власної діяльності. Цей останній елемент має ключове значення насамперед для підприємців, які встановлюють контакти з метою отримання прибутку, і тому критерій прибутку може в їхньому випадку визначати прибутковість транскордонного співробітництва.

Бар'єр безпосередньо пов'язаний з іншим обмеженням, – відмінностями в індивідуальних інтересах партнерів у євро регіоні. Хоча, як правило, розвиток євро регіонів базується на загальних цілях і очікуваннях представників співпрацюючих територій, і цей принцип не завжди переноситься на рівень окремих суб'єктів співробітництва. Тому прагнення до ефективного ТКС має ґрунтуватися на мобілізації партнерів, які дійсно поділяють схожі цінності і мають взаємодоповнюючі очікування, що в результаті ТКС може дозволити кожному з них досягти своїх цілей. Роль самого євро регіону в цьому відношенні надзвичайно важлива, оскільки він повинен визнавати потреби окремих зацікавлених сторін та асоційованих партнерів у співпраці, заснованій на спільності їх інтересів. Варто зазначити, що цей бар'єр має сильний вплив як з точки зору соціальних, так і екологічних цілей, але він менш важливий, коли йдеться про економічні цілі.

У євро регіонах може розвиватися формальне та неформальне, двостороннє або мережеве співробітництво різних суб'єктів транскордонного ринку, включаючи місцеві органи влади, неурядові організації, такі як асоціації, клуби, фонди тощо, кластери та тематичні мережі, школи й університети.

Це пов'язано з умовами ТКС, що тягне за собою часом більш високі витрати, важко покриваються громадськими організаціями. Такі організації рідко беруть участь у транскордонних проектах, оскільки у них немає фінансових ресурсів, необхідних для їх підтримки.

У співпраці між місцевими органами влади та державними структурами домінуючі сфери, які включають в себе їх власні завдання, що виконуються в інтересах місцевого співтовариства, перш за все, культуру, спорт, туризм і рекреацію. Сферою найбільш тісного транскордонного та міжсекторного співробітництва (державних утворень, органів місцевого самоврядування неурядових організацій)

є культура, спорт, відпочинок і туризм, а також транскордонний обмін та інтеграція місцевих громад. Великий інтерес до співпраці між членами євро регіону вказує на те, що це форма співпраці, на основі якої можуть розвиватися інші партнерства, наприклад, між різними організаціями з обох країн. Зацікавлені сторони заявляють про відносно низьку зацікавленість у розвитку ТКС у галузі територіального планування та планування розвитку. Це доводить, що співпраця носить постійний характер, без тенденції до довгострокових, стратегічних домовленостей щодо довгострокового розвитку прикордоння

Окремим напрямом у ТКС є співпраця компаній на комерційних умовах. У центрі уваги кожного виду ТКС йдеться, насамперед, про проблеми, що зв'язують партнерів, їх завдання та цілі спільних дій, а також про більш широкий спектр умов, що випливають із середовища, в якому розвивається ця співпраця (включаючи транскордонне середовище). Умови формування міцного ТКС з наслідками для якості включають: забезпечення рівних прав всіх партнерів, що ведуть до взаємної поваги, рівні вигоди для партнерів, що забезпечують довговічність співпраці, і прозорість у відносинах, що веде до довіри. Тому в процесі організації та розвитку транскордонних партнерств такі суб'єкти, яким слід віддати перевагу, мають: сумісні цілі дій, інтереси, очікування, усвідомлюють свої потреби і вигоди, які вони очікують від співпраці, хочуть брати участь у вигодах співпраці, але вони також готові розділити витрати та ризики. Вони також володіють відповідним ресурсним потенціалом для співпраці, таким як знання, люди, фінансові й інші ресурси, матеріальні ресурси, організаційна культура, які ефективно сприяють співробітництву, обміну знаннями, досвідом та ідеями. У них є справжня мотивація до співпраці, і вони орієнтовані на постійне, а не тимчасове партнерство.

Хоча партнери краще розуміють свої потреби і очікування в плані співпраці, вони здатні спільно реалізувати модель співпраці і найменш схильні до адміністративних і правових відмінностей. Якщо партнери розглядають ТКС як можливість досягнення своїх індивідуальних і спільних цілей, то кошти, що виділяються на цю співпрацю, будуть розглядатися як прибуткові інвестиції. Така закономірність стосується не тільки проектів, що реалізуються спільно органами місцевого самоврядування або неурядовими організаціями з державних або соціальних фондів, а й комерційних проектів, що розробляються підприємствами в рамках моделі транскордонного співробітництва.

Найбільш важкими перешкодами для подолання є проблеми, пов'язані з відсутністю приєднання до співпраці на рівні регіонів або країн. Хоча ТКС не займає значного місця в стратегіях розвитку, отримати державні кошти на таку діяльність досить складно. З цієї причини кількість суб'єктів, зацікавлених у транскордонному співробітництві, обмежена. Це, як правило, державні інститути, в основному місцеві органи влади, які таким чином реалізують місію транскордонного співробітництва на місцевому рівні. Водночас відсутність сприятливих умов для співпраці, перш за все фінансових, бентежить неурядові організації і ще більше – підприємства. Вони мають важкий доступ до багатьох проектів через страх використовувати державну допомогу.

Ці цілі реалізуються майже виключно підприємствами, в той час як місцеві органи влади та неурядові організації уникають такої діяльності через загрозу державної допомоги, особливо відчутної в разі використання фінансової підтримки ЄС. Найбільш відчутним внутрішнім фактором, що обмежує співпрацю, є відсутність потенціалу та ресурсів. Ця проблема може торкнутися кожного з ключових учасників співпраці, але найбільш помітна вона у випадку неурядових організацій. Варто зазначити, що місцеві органи влади зазвичай мають у своєму розпорядженні бюджетні ресурси, що дозволяють їм починати і розвивати співпрацю, а підприємства можуть виділяти кошти і ресурси на ТКС, якщо бачать у ньому економічну вигоду.

Висновки. Звичайно, вирішення наявних і майбутніх проблем ТКС вимагатимуть пошуків компромісів між Україною та ЄС, а також формування постійно діючого активного діалогу та співпраці як центральних і регіональних органів влади, так і громадськості у конструктивному вирішенні проблемних питань, зокрема узгодження інтересів сторін.

Транскордонна взаємодія з сусідніми державами – новими членами ЄС може стати для України одним із ефективних каналів участі в європейській інтеграції. Вона цілком відповідає концепції «Європи регіонів» та новітнім теоріям міжрегіональної інтеграції. Вже сьогодні статус єврорегіонів, зокрема і транскордонного співробітництва України взагалі з центральноєвропейськими державами, піднявся на якісно вищий щабель, що слід вважати беззаперечним позитивом. На транскордонному рівні стосунки України з ЄС майже не обтяжені проблемами та претензіями як політичного, так і економічного характеру. Тому взаємодія України з ЄС та країнами – членами ЄС у сфері єврорегіонального, транскордонного співробітництва може бути навіть більш динамічною і ефективною, ніж на міждержавному рівні. Безумовно, що ефективна єврорегіональна інтеграція через транскордонне співробітництво суттєво розширить базу включення України до європейських інтеграційних процесів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борщевський В. Українсько-польське економічне співробітництво в умовах євроінтеграції: монографія. Львів: Аверс, 2007. 328 с.
2. Гоблик В., Дем'ян Я. Вплив інституційно-правових бар'єрів на ефективність зовнішньоекономічної діяльності в транскордонних регіонах. *Економічний форум*. 2015. № 3. С. 123–128.
3. Мікула Н. Щодо підвищення ефективності організаційно-економічного забезпечення єврорегіонального співробітництва України та ЄС. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1229/>
4. Кіш Є., Ковач В. Формування системи транскордонного співробітництва України // Транскордонне співробітництво України: стан, проблеми, перспективи: монографія / за ред. І. В. Артьомова. Ужгород: Гражда, 2012. 4. С. 238–245.
5. Szul R. Minorities, Regions, Migrants and Changes in Language Policies in Europe // *The New European Frontiers* / M. Bufon, J. Minghi, A. Paasi (red.). Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2014. P. 304–325.
6. Kurowska-Pysz J., Castanho R. A., Naranjo Gómez J. M. Cross-border cooperation-the barriers analysis and the recommendation. *Polish Journal Managements Studios*. 2018. Vol. 2. P. 134–147.
7. Beck J. Cross-Border Cooperation: Challenges and Perspectives for the Horizontal Dimension of European Integration. *Administrative Consulting*. 2018. Vol. 1. P. 56–62
8. Мігущенко Ю. В. Проблеми та стратегічні підходи й інструменти транскордонного співробітництва між Україною та Європейським Союзом в умовах децентралізації. *Інтелект XXI*. 2018. № 1. С. 20–24.
9. Thekhanovych V., Chebotorov V. Ways to introduce innovative forms euro-regional cooperation between Ukraine and the countries of the European Union. *The Scientific Journal of Cahul State University: Economic and Engineering Studies*. 2020. Vol. 1 (7). P. 36–41.

REFERENCES

- Beck, J. "Cross-Border Cooperation: Challenges and Perspectives for the Horizontal Dimension of European Integration". *Administrative Consulting*, vol. 1 (2018): 56-62.
- Borshchevskiy, V. *Ukrainsko-polske ekonomichne spivrobitnytstvo v umovakh yevrointehratsii* [Ukrainian-Polish Economic Cooperation in the Context of European Integration]. Lviv: Avers, 2007.
- Hoblyk, V., and Demian, Ya. "Vplyv instytutsiino-pravovykh barrieriv na efektyvnist zovnishnyoeconomichnoi diialnosti v transkordonnnykh rehionakh" [The Impact of Institutional and Legal Barriers on the Effectiveness of Foreign Economic Activity in Cross-border Regions]. *Ekonomichnyi forum*, no. 3 (2015): 123-128.
- Kish, Ye., and Kovach, V. "Formuvannia systemy transkordonnoho spivrobitnytstva Ukrainy" [Formation of the System of Cross-border Cooperation of Ukraine]. In *Transkordonne spivrobitnytstvo Ukrainy: stan, problemy, perspektyvy*, 238-245. Uzhhorod: Hrazhda, 2012.
- Kurowska-Pysz, J., Castanho, R. A., and Naranjo Gomez, J. M. "Cross-border cooperation-the barriers analysis and the recommendation". *Polish Journal Managements Studios*, vol. 2 (2018): 134-147.
- Mihushchenko, Yu. V. "Problemy ta stratehichni pidkhody i instrumenty transkordonnoho spivrobitnytstva mizh Ukrainoiu ta Yevropeiskym Soiuzom v umovakh detsentralizatsii" [Problems and Strategic Approaches and Tools of Cross-border Cooperation between Ukraine and the European Union in the Context of Decentralization]. *Intelekt XXI*, no. 1 (2018): 20-24.
- Mikula, N. "Shchodo pidvyshchennia efektyvnosti orhanizatsiino-ekonomichnoho zabezpechennia yevrorehionalnoho spivrobitnytstva Ukrainy ta YeS. Analitichna zapyska" [Regarding Increasing the Efficiency of Organizational and Economic Support of Euroregional Cooperation between Ukraine and the EU. Analytical Note]. <http://www.niss.gov.ua/articles/1229/>
- Szul, R. "Minorities, Regions, Migrants and Changes in Language Policies in Europe". In *The New European Frontiers*, 304-325. Newcastle upon Tyne: Cambridge Scholars Publishing, 2014.
- Thekhanovych, V., and Chebotorov, V. "Ways to introduce innovative forms euro-regional cooperation between Ukraine and the countries of the European Union". *The Scientific Journal of Cahul State University: Economic and Engineering Studies*, vol. 1 (7) (2020): 36-41.

Стаття надійшла до редакції 26.01.2021 р.